

TEISINGUMO TEISMO (didžioji kolegija) SPRENDIMAS

2008 m. vasario 12 d.*

Byloje C-2/06

dėl 2005 m. lapkričio 21 d. *Finanzgericht Hamburg* (Vokietija) sprendimu, kurį Teisingumo Teismas gavo 2006 m. sausio 4 d., pagal EB 234 straipsnį pateikto prašymo priimti prejudicinį sprendimą byloje

Willy Kempter KG

prieš

Hauptzollamt Hamburg-Jonas,

TEISINGUMO TEISMAS (didžioji kolegija),

kurį sudaro pirmininkas V. Skouris, kolegijų pirmininkai P. Jann, C.W. A. Timmermans, A. Rosas, K. Lenaerts ir A. Tizzano (pranešėjas), teisėjai J. N. Cunha Rodrigues, A. Borg Barthet, M. Ilešič, P. Lindh ir J.-C. Bonichot,

* Proceso kalba: vokiečių.

generalinis advokatas Y. Bot,
posėdžio sekretorius J. Swedenborg, administratorius,

atsižvelgęs į rašytinę proceso dalį,

išnagrinėjęs pastabas, pateiktas:

- *Willy Kempter KG*, atstovaujamos advokato K. Makowe,
- Čekijos Respublikos, atstovaujamos T. Boček,
- Suomijos Respublikos, atstovaujamos E. Bygglin,
- Europos Bendrijų Komisijos, atstovaujamos F. Erlbacher ir T. van Rijn,

susipažinęs su 2007 m. balandžio 24 d. posėdyje pateikta generalinio advokato išvada,

priima šį

Sprendimą

¹ Prašymas priimti prejudicinį sprendimą buvo pateiktas dėl EB 10 straipsnyje numatyto bendradarbiavimo principo aiškinimo atsižvelgiant į 2004 m. sausio 13 d. Sprendimą *Kühne ir Heitz* (C-453/00, Rink. p. I-837).

- ² Šis prašymas buvo pateiktas nagrinėjant bylą tarp *Willy Kempter KG* (toliau – *Kempter*) ir *Hauptzollamt Hamburg-Jonas* (pagrindinė muitinės įstaiga, toliau – *Hauptzollamt*) dėl 1976 m. gegužės 25 d. Įstatymo dėl administracinio proceso (*Verwaltungsverfahrensgesetz*; BGBl. 1976 I, p. 1253, toliau – *VwVfG*) 48 ir 51 straipsnių taikymo.

Teisinis pagrindas

Bendrijos teisės aktai

- ³ 1987 m. lapkričio 27 d. Komisijos reglamento (EEB) Nr. 3665/87, nustatančio bendras išsamias grąžinamųjų eksporto išmokų už žemės ūkio produktus sistemos taikymo taisykles (OL L 351, p. 1), 4 straipsnyje nustatyta:

„Nepažeidžiant 5 ir 16 straipsnių, grąžinamoji išmoka mokama tik pateikus įrodymų, kad produktai, įrašyti į priimtas eksporto deklaracijas, iš Bendrijos muitų teritorijos per 60 dienų nuo deklaracijos priėmimo buvo išvežti nepakitusios būsenos.“

- ⁴ Reglamento Nr. 3665/87 5 straipsnio 1 dalyje numatyta:

„Diferencijuota arba nediferencijuota grąžinamoji išmoka, išskyrus atvejus, kai produktas tranzito metu sugenda dėl nenugalimos jėgos aplinkybių, mokama su

sąlyga, kad iš Bendrijos muitų teritorijos išvežtas produktas per 12 mėnesių nuo eksporto deklaracijų priėmimo buvo importuotas į trečiąją šalį arba, jei reikia, į nustatytą trečiąją šalį:

a) jei labai abejojama dėl tikrosios produkto paskirties vietos

<...>“

Nacionalinės teisės aktai

- 5 *VwVfG* 48 straipsnio 1 dalies pirmajame sakinyje numatyta, kad net jei neteisėto administracinio akto nebegalima skųsti, jį galima visiškai ar iš dalies atšaukti ir toks sprendimas gali įsigalioti ateityje arba galioti atgaline data.
- 6 *VwVfG* 51 straipsnyje reglamentuojamas procesų, kurie buvo užbaigti įsigaliojusiu administraciniu aktu, atnaujinimo klausimas. Jo 1 dalyje numatyta, kad atitinkama valdžios institucija pagal suinteresuotojo asmens prašymą privalo nuspręsti dėl visiškai įsigaliojusio administracinio akto panaikinimo arba pakeitimo, jei:

— faktinės ar teisinės aplinkybės, dėl kurių administracinis aktas buvo priimtas, pasikeitė suinteresuotojo asmens naudai,

— atsiranda naujų įrodymų, dėl kurių suinteresuotojo asmens atžvilgiu gali būti priimtas palankesnis sprendimas,

— yra Civilinio proceso kodekso (*Zivilprozessordnung*) 580 straipsnyje numatytų persvarstymo pagrindų.

- 7 To paties *VwVfG* straipsnio 3 dalyje nustatyta, kad toks prašymas turi būti pateiktas per tris mėnesius nuo tos dienos, kai suinteresuotasis asmuo sužinojo apie aplinkybes, dėl kurių galima atnaujinti procesą.

Pagrindinės bylos faktai ir prejudiciniai klausimai

- 8 Iš sprendimo dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą aišku, kad 1990–1992 metais *Kempter* eksportavo galvijus į įvairias arabų ir buvusios Jugoslavijos šalis. Šiuo pagrindu, remdamasi tuo metu galiojusi Reglamentu Nr. 3665/87, ji *Hauptzollamt* paprašė ir gavo eksporto gražinamąsias išmokas.
- 9 Atlikusi tyrimą, Fribūro regioninės finansų direkcijos (*Oberfinanzdirektion*) muitinės kontrolės tarnyba (*Betriebsprüfungsstelle Zoll*) nustatė, kad prieš importuojant į šias trečiąsias šalis dalis gyvūnų jau buvo kritę ar skubiai paskersti transportuojant arba dėl karantino paskirties šalyse.

- 10 1995 m. rugpjūčio 10 d. Sprendimu *Hauptzollamt* pareikalavo *Kempter* grąžinti gautas eksporto grąžinamąsias išmokas.
- 11 *Kempter* šį sprendimą apskundė, tačiau nenurodė Bendrijos teisės pažeidimų. 1999 m. birželio 16 d. *Finanzgericht Hamburg* atmetė šį skundą dėl to, kad skundą pateikusi šalis nepateikė įrodymų, jog šie gyvūnai per 12 mėnesių nuo eksporto deklaracijų priėmimo buvo importuoti į trečiąją šalį, o būtent tokia grąžinamųjų išmokų mokėjimo sąlyga nustatyta Reglamento Nr. 3665/87 5 straipsnio 1 dalies a punkte. 2000 m. gegužės 11 d. Nutartimi *Bundesfinanzhof*, kaip paskutinės instancijos teismas, atmetė *Kempter* dėl šio sprendimo pateiktą apeliacinį skundą.
- 12 1995 m. rugpjūčio 10 d. *Hauptzollamt* sprendimas dėl išieškojimo tapo galutinis.
- 13 2000 m. gruodžio 14 d. Sprendimu *Emsland-Stärke* (C-110/99, Rink. p. I-11569, 48 punktas) Teisingumo Teismas nusprendė, jog skiriant Bendrijos reglamente numatytas eksporto grąžinamąsias išmokas nustatyta sąlyga, kad prekės būtų importuotos į trečiąją šalį, išmokų gavėjo atžvilgiu galima remtis tik prieš jas paskiriant.
- 14 Kitoje byloje 2002 m. kovo 21 d. *Bundesfinanzhof* priėmė sprendimą, kuriuo jis taikė šį Teisingumo Teismo išaiškinimą. *Kempter* teigia, kad apie šį sprendimą sužinojo 2002 m. liepos 1 dieną.
- 15 2002 m. rugsėjo 16 d., praėjus beveik 21 mėnesiui po minėto sprendimo *Emsland-Stärke* priėmimo, *Kempter*, remdamasi šiuo *Bundesfinanzhof* sprendimu ir vadovaudamasi *VwVfG* 51 straipsnio 1 dalimi, paprašė *Hauptzollamt* iš naujo išnagrinėti ir atšaukti aptariamą sprendimą dėl išieškojimo.

- 16 2002 m. lapkričio 5 d. Sprendimu *Hauptzollamt* atmetė *Kempter* prašymą nurodydama, kad šis teismo praktikos pasikeitimas nėra toks teisės pokytis, dėl kurio vieno galima būtų atnaujinti procesą pagal *VwVfG* 51 straipsnio 1 dalies pirmąją įtrauką. 2003 m. kovo 25 d. buvo atmetas ir administracinis skundas dėl šio sprendimo.
- 17 *Kempter* iš naujo kreipėsi į *Finanzgericht Hamburg*, teigdama, be kita ko, kad šiuo atveju buvo įvykdytos minėtame Teisingumo Teismo sprendime *Kühne ir Heitz* išvardytos galutinio administracinio sprendimo persvarstymo sąlygos ir todėl 1995 m. rugpjūčio 10 d. *Hauptzollamt* sprendimas dėl išieškojimo turėjo būti atšauktas.
- 18 *Finanzgericht Hamburg* prašyme priimti prejudicinį sprendimą visų pirma konstatuoja, kad, atsižvelgiant į minėtą sprendimą *Emsland-Stärke* ir į 2002 m. kovo 21 d. *Bundesfinanzhof* sprendimą, 1995 m. rugpjūčio 10 d. *Hauptzollamt* sprendimas dėl išieškojimo yra neteisėtas. Jam kyla klausimas, ar dėl to *Hauptzollamt* turi pareigą šį sprendimą, kuris tuo metu tapo galutinis, persvarstyti, jei pareiškėja nei *Finanzgericht Hamburg*, nei *Bundesfinanzhof* nesirėmė klaidingu Bendrijos teisės, t. y. Reglamento Nr. 3665/87 5 straipsnio 1 dalies, aiškinimu.
- 19 Prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas primena, kad minėtame sprendime *Kühne ir Heitz* Teisingumo Teismas nusprendė:

„EB 10 straipsnyje numatytas bendradarbiavimo principas numato administracinės įstaigos pareigą, gavus atitinkamą prašymą, persvarstyti jau galutinį sprendimą tam, kad būtų atsižvelgta į tuo metu Teisingumo Teismo pateiktą šios nuostatos aiškinimą, jei:

- ši įstaiga pagal nacionalinę teisę gali persvarstyti tokį sprendimą,
- aptariamas sprendimas tapo galutinis, nes buvo priimtas nacionalinio teismo, kurio sprendimai negali būti toliau apskundžiami teismine tvarka, sprendimas,
- šis sprendimas grindžiamas Bendrijos teisės aiškinimu, kuris, remiantis vėlesne jo atžvilgiu Teisingumo Teismo praktika, yra klaidingas ir priimtas nepateikus prejudicinio klausimo Teisingumo Teismui pagal EB 234 straipsnio 3 dalyje numatytas sąlygas, ir
- suinteresuotasis asmuo nedelsdamas kreipėsi į administracinę įstaigą po to, kai sužinojo apie šią teismo praktiką.“

²⁰ *Finanzgericht Hamburg* mano, kad dvi pirmosios ankstesniame punkte išvardytos sąlygos šioje byloje yra įvykdytos, atsižvelgiant į tai, kad, viena vertus, *Hauptzollamt* pagal *VwVfG* 48 straipsnio 1 dalies pirmą sakinį turi įgaliojimus atšaukti 1995 m. rugpjūčio 10 d. Sprendimą dėl išieškojimo ir, kita vertus, šis sprendimas tapo galutinis 2000 m. gegužės 11 d. *Bundesfinanzhof* sprendžiančiam kaip galutinė instancija, nutartimi.

²¹ Dėl trečiosios minėtame sprendime *Kühne ir Heitz* nurodytos sąlygos *Finanzgericht Hamburg* kyla klausimas, ar ją reikia aiškinti taip, kad, viena vertus, suinteresuotasis asmuo administracinę teisės aktą teisme turėjo ginčyti remdamasis Bendrijos teise ir, kita vertus, nacionalinis teismas turėjo atmesti šį administracinį skundą nesikreipdamas į Teisingumo Teismą dėl prejudicinio sprendimo. Jei aiškintina būtent taip,

ši sąlyga negali būti laikoma įvykdyta šioje byloje ir pareiškėjos pagrindinėje byloje administracinis skundas turėtų būti atmestas, nes *Kempter* nesirėmė klaidingu Bendrijos teisės aiškinimu nei *Finanzgericht Hamburg*, nei *Bundesfinanzhof*.

22 *Finanzgericht Hamburg* iš minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* mano vis dėlto galintis padaryti išvadą, kad ir toje byloje, kurioje buvo priimtas šis sprendimas, pareiškėja taip pat neprašė, jog Teisingumo Teismui būtų užduotas prejudicinis klausimas.

23 Motyvuodamas savo sprendimą dėl prašymo priimti prejudicinį sprendimą *Finanzgericht Hamburg*, be kita ko, mano, kad kai patys nacionaliniai teismai nesupranta Bendrijos teisės išaiškinimo svarbos, tuo nereikėtų kaltinti ir asmens, kurio interesai buvo pažeisti.

24 Kalbėdamas apie ketvirtą minėtame sprendime *Kühne ir Heitz* nurodytą sąlygą *Finanzgericht Hamburg* mano, kad ji yra įvykdyta, jei asmuo, kurio interesai buvo pažeisti su Bendrijos teise nesuderinamu administraciniu sprendimu, po to, kai „realiai sužino“ apie tokią Teisingumo Teismo praktiką, „nedelssdamas“ ar „be pateisinamo priežasties nevēluodamas“ prašo administracinės įstaigos persvarstyti šį sprendimą.

25 Pagrindinėje byloje susiklosčiusiomis aplinkybėmis, nors *Kempter* prašymą persvarstyti *Hauptzollamt* pateikė praėjus 21 mėnesiui po minėto sprendimo *Emsland-Stärke* paskelbimo, jis neturėtų būti laikomas pavėluotai pateiktu, atsižvelgiant į tai, kad buvo paduotas 2002 m. rugsėjo 16 d., t. y. praėjus mažiau kaip trimis mėnesiams nuo tada, kai *Kempter* teigia sužinojusi apie *Bundesfinanzhof* sprendimą, kuriuo jis taikė minėtą sprendimą *Emsland-Stärke*.

26 Kadangi administracinė įstaiga turi taikyti Teisingumo Teismo prejudiciniame sprendime pateiktą Bendrijos teisės nuostatos aiškinimą teisiniams santykiams, atsiradusiems iki šio sprendimo priėmimo, prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusiam teismui kyla klausimas, ar galimybė prašyti persvarstyti ir atšaukti galutinį administracinį sprendimą, kuris pažeidžia Bendrijos teisę, nėra apribota laiko atžvilgiu, ar, atvirkščiai, teisinio saugumo sumetimais jai turi būti taikomas laiko apribojimas.

27 Šiomis aplinkybėmis *Finanzgericht Hamburg* nusprendė sustabdyti bylos nagrinėjimą ir pateikti Teisingumo Teismui šiuos prejudicinius klausimus:

- „1. Ar galutiniam administraciniam sprendimui persvarstyti ir pakeisti, skirtam atsižvelgti į tuo tarpu Europos Bendrijų Teisingumo Teismo pateiktą atitinkamų Bendrijos teisės nuostatų aiškinimą, numatyta sąlyga, kad suinteresuotasis asmuo būtų užginčijęs administracinį sprendimą teisme, remdamasis Bendrijos teise?
2. Ar, be (minėtame) sprendime (Kühne ir Heitz) nustatytų sąlygų, galimybei prašyti persvarstyti ir atšaukti galutinį administracinį sprendimą, kuris pažeidžia Bendrijos teisę, taikomas laiko apribojimas dėl privalomųjų Bendrijos teisės pagrindų?“

Dėl prejudicinių klausimų

Dėl pirmojo klausimo

28 Pirmuoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar minėtu sprendimu *Kühne ir Heitz* pareiga persvarstyti ir atšaukti

(tiksliau – ištaisyti) administracinį sprendimą, kuris, galutinės instancijos teismui priėmus sprendimą, tapo galutinis, atsiranda tik tuomet, jei pareiškėjas pagrindinėje byloje savo administraciniame skunde dėl šio sprendimo, pateiktame pagal nacionalinę teisę, rėmėsi Bendrijos teise.

Teisingumo Teismui pateiktos pastabos

²⁹ *Kempter*, Suomijos vyriausybė ir Europos Bendrijų Komisija mano, kad į pirmąjį klausimą reikia atsakyti neigiamai.

³⁰ Visų pirma *Kempter* nurodo, kad EB 234 straipsnio trečiojoje pastraipoje nenumatyta, jog pagrindinės bylos šalys nacionaliniame teisme turi remtis klaidingu Bendrijos teisės aiškinimu, kad pastarajam atsirastų pareiga pateikti prejudicinį klausimą. Komisija priduria, kad tokia sąlyga nenustatyta nei minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* motyvuose, nei jo rezoliucinėje dalyje.

³¹ *Kempter* ir Komisija taip pat nurodo, kad EB 234 straipsnio trečiojoje pastraipoje numatyta pareiga galutinės instancijos nacionaliniams teismams taip pat nepriklauso nuo to, ar šalys šių teismų prašo kreiptis dėl prejudicinio sprendimo.

32 Galiausiai Suomijos vyriausybė mano, kad reikalavimas, jog pagrindinės bylos šalys nacionaliniame teisme remtųsi klaidingu Bendrijos teisės aiškinimu, galėtų praktiškai atimti galimybę pasinaudoti Bendrijos teisinės sistemos pripažintomis teisėmis ir taip pažeisti veiksmingumo principą. Kita vertus, nereikėtų kaltinti piliečio, kurio interesai buvo pažeisti dėl to, kad nacionalinis teismas nepripažino su Bendrijos teise susijusio klausimo svarbos.

33 Čekijos vyriausybė mano, kad galutiniam administraciniam sprendimui persvarstyti ir atšaukti gali būti nustatyta sąlyga, jog suinteresuotasis asmuo šį sprendimą būtų ginčijęs nacionaliniuose teismuose remdamasis Bendrijos teise tik tuo atveju, kai šie teismai pagal nacionalinę teisę neturėjo nei įgaliojimų, nei pareigos savo iniciatyva taikyti Bendrijos teisės ir šį aplinkybė nekludė laikytis ekvivalentiškumo ir veiksmingumo principų.

Teisingumo Teismo atsakymas

34 Atsakant į pirmąjį klausimą iš pradžių reikia priminti, kad pagal nusistovėjusią teismo praktiką visos valstybių narių valdžios institucijos turi pareigą užtikrinti Bendrijos teisės normų laikymąsi, neperžengdamos savo kompetencijos ribų (žr. 1990 m. birželio 12 d. Sprendimo *Vokietija prieš Komisiją*, C-8/88, Rink. p. I-2321, 13 punktą ir minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* 20 punktą).

35 Taip pat reikia priminti, kad Bendrijos teisės normos aiškinimas, kurį Teisingumo Teismas pateikia vykdydamas Sutarties 234 straipsnio jam suteiktus įgaliojimus, paaiškina ir prireikus patikslina šios normos reikšmę ir apimtį, kaip ji turi arba turėjo būti suprata ir taikoma nuo įsigaliojimo momento (žr., be kita ko, 1980 m. kovo 27 d.

Sprendimo *Denkavit italiana*, 61/79, Rink. p. 1205, 16 punktą; 2000 m. vasario 10 d. Sprendimo *Deutsche Telekom*, C-50/96, Rink. p. I-743, 43 punktą ir minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* 21 punktą). Kitaip tariant, prejudicinis sprendimas ne nustato teisės normą, bet paprasčiausia ją aiškina, todėl jo pasekmės iš principo atsiranda nuo aiškinamos teisės normos įsigaliojimo momento (šia prasme žr. 1995 m. spalio 19 d. Sprendimo *Richardson*, C-137/94, Rink. p. I-3407, 33 punktą).

³⁶ Iš to darytina išvada, kad tokioje byloje, kokia yra ši pagrindinė byla, taip išaiškinantą Bendrijos teisės normą administracinę įstaigą, neperžengdama savo įgaliojimų ribų, turi taikyti net tiems teisiniams santykiams, kurie atsirado ir susiformavo prieš Teisingumo Teismui priimant sprendimą pagal pateiktą prašymą išaiškinti (žr. minėto sprendimo 22 punktą ir 2002 m. spalio 3 d. Sprendimo *Barreira Pérez*, C-347/00, Rink. p. I-8191, 44 punktą; 2005 m. vasario 17 d. Sprendimo *Linneweber ir Akritidis*, C-453/02 ir C-462/02, Rink. p. I-1131, 41 punktą bei 2007 m. kovo 6 d. Sprendimo *Meilicke ir kt.*, C-292/04, Rink. p. I-1835, 34 punktą).

³⁷ Tačiau, kaip primena Teisingumo Teismas, ši teismo praktika turi būti vertinama atsižvelgiant į teisinio saugumo principą, kuris yra vienas iš Bendrijos teisėje pripažintų bendrųjų principų. Šiuo požiūriu svarbu pažymėti, jog aplinkybė, kad administracinis sprendimas tampa galutinis, kai pasibaigia protingi apskundimo terminai arba, kaip pagrindinėje byloje, išnaudojus visas teisių gynimo priemones, sustiprina šį saugumą, todėl Bendrijos teisė nenumato reikalavimo, iš principo įpareigojančio administracijos įstaigą persvarstyti tokį tapusį galutiniu sprendimą (minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* 24 punktas).

³⁸ Teisingumo Teismas yra nusprendęs, kad dėl susiklosčiusių ypatingų aplinkybių pagal EB 10 straipsnyje įtvirtintą bendradarbiavimo principą nacionalinei administracijos įstaigai gali kilti pareiga persvarstyti administracinį sprendimą, kuris tapo galutinis išnaudojus visas teisių gynimo priemones, kad būtų atsižvelgta į vėliau

Teisingumo Teismo pateiktą atitinkamos Bendrijos teisės nuostatos išaiškinimą (šiuo klausimu žr. minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* 27 punktą ir 2006 m. rugsėjo 19 d. Sprendimo *i-21 Germany ir Arcor*, C-392/04 ir C-422/04, Rink. p. I-8559, 52 punktą).

- 39 Kaip primena prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas, atsižvelgdamas į minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* 26 ir 28 punktus, Teisingumo Teismas, nurodydamas sąlygas, kurios pateisintų pareigą persvarstyti, visų pirma atsižvelgė į faktą, kad galutinės instancijos teismo sprendimas, dėl kurio ginčijamas administracinis sprendimas tapo galutinis, buvo, atsižvelgiant į vėlesnę Teisingumo Teismo praktiką, pagrįstas klaidingu Bendrijos teisės aiškinimu, o į Teisingumo Teismą nebuvo kreiptasi prejudicinio sprendimo EB 234 straipsnio 3 dalyje numatyta tvarka.
- 40 Tačiau šiuo prejudiciniu klausimu tik siekiama išsiaiškinti, ar tokia sąlyga yra įvykdyta tik tuomet, jei pareiškėjas pagrindinėje byloje rėmėsi Bendrijos teise savo administraciniame skunde, paduotame dėl aptariamo administracinio sprendimo.
- 41 Šiuo klausimu pakanka pažymėti, kad EB 234 straipsnyje numatyta sistema yra skirta užtikrinti vienodą Bendrijos teisės aiškinimą valstybėse narėse ir numato tiesioginį Teisingumo Teismo ir nacionalinių teismų bendradarbiavimą, kuris nepriklauso nuo šalių valios (žr. 1963 m. kovo 27 d. Sprendimo *Da Costa en Schaake ir kt.*, 28/62–30/62, Rink. p. 59, 76; 1973 m. kovo 1 d. Sprendimo *Bollmann*, 62/72, Rink. p. 269, 4 punktą ir 1997 m. liepos 10 d. Sprendimo *Palmisani*, C-261/95, Rink. p. I-4025, 31 punktą).
- 42 Iš tiesų, kaip savo išvados 100–104 punktuose patikslina generalinis advokatas, prejudicinis klausimas yra dviejų teismų dialogas, kurio pradėjimas visiškai priklauso

nuo to, ar nacionalinis teismas nuspręs, kad prašymas dėl prejudicinio sprendimo yra tinkamas ir būtinas (žr. 1981 m. birželio 16 d. Sprendimo *Salonia*, 126/80, Rink. p. 1563, 7 punktą).

⁴³ Toliau, kaip nurodo Komisija bei generalinis advokatas savo išvados 93–95 punktuose, pačiame minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* tekste visai nenurodoma, kad pareiškėjas, pareiškdamas administracinį skundą pagal nacionalinę teisę, turi iškelti Bendrijos teisės klausimą, dėl kurio vėliau priimtas Teisingumo Teismo prejudicinis sprendimas.

⁴⁴ Todėl iš minėto sprendimo *Kühne ir Heitz* negalima daryti išvados, jog tam, kad būtų įvykdyta trečioji šiame sprendime nurodyta sąlyga, šalys nacionaliniame teisme turėjo iškelti aptariamą Bendrijos teisės klausimą. Iš tiesų tam, kad ši sąlyga būtų įvykdyta, pakanka, kad šis su Bendrijos teisės nuostata, kurios aiškinimas Teisingumo Teismui vėliau priėmus sprendimą pasirodė esąs klaidingas, susijęs klausimas būtų buvęs nagrinėtas nacionaliniame galutinės instancijos teisme arba šis teismas būtų galėjęs jį iškelti savo iniciatyva.

⁴⁵ Šiuo klausimu reikia priminti, kad nors Bendrijos teisė nenumato nacionalinių teismų pareigos savo iniciatyva iškelti pagrindą dėl Bendrijos nuostatų pažeidimo, kai norėdami išnagrinėti šį pagrindą jie privalėtų peržengti šalių nustatytas ginčo ribas, šie teismai privalo savo iniciatyva iškelti privaloma Bendrijos norma grindžiamus pagrindus tuo atveju, kai pagal nacionalinę teisę jie turi pareigą ar įgaliojimus tai daryti privalomos nacionalinės taisyklės atžvilgiu (žr. 1995 m. gruodžio 14 d. Sprendimo *van Schijndel en van Veen*, C-430/93 ir C-431/93, Rink. I-4705, 13, 14 ir 22 punktus ir 1996 m. spalio 24 d. Sprendimo *Kraaijeveld ir kt.*, C-72/95, Rink. p. I-5403, 57, 58 ir 60 punktus).

- 46 Todėl į pirmąjį klausimą reikia atsakyti, kad administracijos įstaigoje vykstant procesui dėl administracinio sprendimo, tapusio galutiniu pagal galutinės instancijos teismo sprendimą, kuris, atsižvelgiant į vėlesnę jo atžvilgiu Teisingumo Teismo praktiką, yra pagrįstas klaidingu Bendrijos teisės aiškinimu, persvarstymo, Bendrijos teisė nereikalauja, jog pareiškėjas pagrindinėje byloje ja teise remtųsi pagal nacionalinę teisę dėl šio administracinio sprendimo paduotame administraciniame skunde.

Dėl antrojo klausimo

- 47 Antruoju klausimu prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikęs teismas iš esmės klausia, ar Bendrijos teisė nenumato apribojimo laiko atžvilgiu paduoti prašymą dėl galutinio administracinio sprendimo persvarstymo.

Teisingumo Teismui pateiktos pastabos

- 48 *Kempter* visų pirma pabrėžia, kad nėra jokios specialios Bendrijos teisės nuostatos, susijusios su naikinamuoju ar senaties terminais, taikomais prašymui persvarstyti. Be to, ji priduria, kad pagal minėtą sprendimą *Kühne ir Heitz* suinteresuotasis asmuo turi teisę į galutinio administracinio sprendimo persvarstymą, tik jei tai leidžia nacionalinės teisės nuostata. Sprendžiant, ar ši teisė yra apribota laiko atžvilgiu, reikėtų atsižvelgti į senaties terminus reglamentuojančias nacionalinės teisės nuostatas.

- 49 *Kempter* taip pat teigia, jog tuo atveju, jei pagal analogiją būtų taikomos naikinamąjį arba senaties terminą reglamentuojančios Bendrijos teisės nuostatos, jos prašymas neturėtų būti laikomas pateiktu pavėluotai, nes jis buvo pateiktas nepraėjus trejiems metams po to, kai generalinis advokatas pateikė savo išvadą byloje, kurioje buvo priimtas minėtas *Emsland-Stärke* sprendimas, t. y. nuo to momento, kai buvo galima tikėtis nusistovėjusios Vokietijos teismų praktikos pasikeitimo.
- 50 Dėl ketvirtosios sąlygos, kurią Teisingumo Teismas suformulavo minėtame sprendime *Kühne ir Heitz*, Čekijos ir Suomijos vyriausybės pritaria prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nuomonei, jog Teisingumo Teismo nustatytas terminas prašyti persvarstyti galutinį administracinį sprendimą turėtų būti susijęs su tuo, kad suinteresuotasis asmuo iš tikrųjų sužinojo apie tokią teismo praktiką.
- 51 Be to, jie mano, kad Bendrijos teisė nedraudžia teisės prašyti persvarstyti neteisėtą administracinį sprendimą apriboti laiko atžvilgiu. Taigi nacionalinės proceso taisyklės gali teisėtai numatyti, kad toks prašymas turi būti paduotas per tam tikrą terminą, su sąlyga, jog laikomasi ekvivalentiškumo ir veiksmingumo principų.
- 52 Komisija teigia, kad antrasis prejudicinis klausimas yra susijęs tik su laikotarpiu tarp Teisingumo Teismo sprendimo, iš kurio išplaukia administracinio sprendimo neteisėtumas, paskelbimo ir *Kempter* prašymo persvarstyti ir atšaukti šį sprendimą pateikimo.
- 53 Be to, Komisija nurodo, kad valstybių narių proceso autonomijos principas draudžia nustatyti terminus Bendrijos lygmeniu. Teisinio saugumo sumetimais ji siūlo ketvirtąją minėtame sprendime *Kühne ir Heitz* numatytą sąlygą papildyti numatant pareigą

suinteresuotajam asmeniui kreiptis į administracijos įstaigą, sužinojus apie Teisingumo Teismo prejudicinį sprendimą, iš kurio išplaukia, kad galutinis administracinis sprendimas yra neteisėtas, nedelsiant ir per nuo šio sprendimo priėmimo skaičiuojamą laikotarpį, kuris, atsižvelgiant į nacionalinės teisės principus, yra protingas ir nepažeidžia ekvivalentiškumo ir veiksmingumo principų.

Teisingumo Teismo atsakymas

54 Dėl apribojimų laiko atžvilgiu nustatymo prašymui dėl persvarstymo pateikti visų pirma reikia priminti, kad byloje, kurioje buvo priimtas minėtas sprendimas *Kühne ir Heitz*, įmonė pareiškė prašymą persvarstyti ir ištaisyti administracinį sprendimą pateikė nepraėjus trims mėnesiams po to, kai sužinojo apie 1994 m. spalio 5 d. Sprendimą *Voogd Vleesimport en -export*, (C-151/93, Rink. p. I-4915), iš kurio išplaukia, kad toks administracinis sprendimas yra neteisėtas.

55 Žinoma, Teisingumo Teismas vertindamas bylos, kurioje buvo priimtas minėtas sprendimas *Kühne ir Heitz*, faktines aplinkybes nusprendė, kad reikia atsižvelgti į laikotarpį, per kurį buvo pateiktas prašymas persvarstyti, ir kad jis kartu su kitomis prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nurodytomis aplinkybėmis pateisino ginčijamo administracinio sprendimo persvarstymą. Tačiau Teisingumo Teismas nereikalavo, kad prašymas persvarstyti būtinai būtų pateiktas nedelsiant po to, kai prašymą pateikęs asmuo sužinojo apie Teisingumo Teismo praktiką, kuria šis prašymas grindžiamas.

- 56 Taigi reikia konstatuoti, kad Bendrijos teisė, kaip savo išvados 132 ir 134 punktuose nurodė generalinis advokatas, nenustato jokio konkretaus termino pateikti prašymą persvarstyti. Todėl ketvirtoji Teisingumo Teismo minėtame sprendime *Kühne ir Heitz* nurodyta sąlyga negali būti aiškinama kaip pareiga pateikti aptariamą prašymą persvarstyti per tam tikrą konkretų laikotarpį po to, kai prašymą pateikęs asmuo sužinojo apie Teisingumo Teismo praktiką, kuria grindžiamas toks prašymas.
- 57 Vis dėlto reikia pastebėti, kad pagal Teisingumo Teismo praktiką, jei nėra atitinkamą sritį reglamentuojančių Bendrijos teisės nuostatų, kiekviena valstybė narė savo nacionalinėje teisinėje sistemoje turi paskirti kompetentingus teismus ir nustatyti ieškinių, skirtų užtikrinti iš Bendrijos teisės kylančių asmenų teisių apsaugą, procesines taisykles su sąlyga, kad, visų pirma, tokios taisyklės nebus mažiau palankios nei taikomos panašioms nacionaline teise grindžiamiems ieškiniams (ekvivalentiškumo principas), ir, antra, kad dėl jų naudojimasis Bendrijos teisėje nustatytais teisėmis netaps praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (veiksmingumo principas) (žr., be kita ko, 2007 m. kovo 13 d. Sprendimo *Unibet*, C-432/05, Rink. p. I-2271, 43 punktą bei 2007 m. birželio 7 d. Sprendimo *van der Weerd ir kt.*, C-222/05–C-225/05, Rink. p. I-4233, 28 punktą ir jame nurodytą teismo praktiką).
- 58 Teisingumo Teismas yra pripažinęs, jog tai, kad teisinio saugumo sumetimais nustatomi protingi terminai ieškiniui pareikšti, nepažeidžia Bendrijos teisės (šia prasme žr. 1976 m. gruodžio 16 d. Sprendimo *Rewe-Zentralfinanz ir Rewe-Zentral*, 33/76, Rink. p. 1989, 5 punktą; 1976 m. gruodžio 16 d. Sprendimo *Comet*, 45/76, Rink. p. 2043, 17 ir 18 punktus; minėto sprendimo *Denkavit italiana*, 23 punktą; 1991 m. liepos 25 d. Sprendimo *Emmott*, C-208/90, Rink. p. I-4269, 16 punktą; minėto sprendimo *Palmisani* 28 punktą; 1997 m. liepos 17 d. Sprendimo *Haahr Petroleum*, C-90/94, Rink. p. I-4085, 48 punktą ir 2002 m. rugsėjo 24 d. Sprendimo *Grundig Italiana*, C-255/00, Rink. p. I-8003, 34 punktą). Iš tiesų dėl tokių terminų naudojimasis Bendrijos teisėje nustatytais teisėmis netampa praktiškai neįmanomas arba pernelyg sudėtingas (minėto sprendimo *Grundig Italiana* 34 punktas).

⁵⁹ Iš šios nusistovėjusios teismo praktikos galima daryti išvadą, jog valstybės narės teisinio saugumo sumetimais gali nustatyti reikalavimą, kad prašymą persvarstyti ir atšaukti galutinį administracinį sprendimą, kuris pažeidžia Bendrijos teisę, kaip tai vėliau išaiškino Teisingumo Teismas, kompetentingai valdžios įstaigai reikia pateikti per protingą terminą.

⁶⁰ Todėl į antrąjį prejudicinį klausimą reikia atsakyti, kad Bendrijos teisė nenumato jokių apribojimų laiko atžvilgiu pateikti prašymą persvarstyti galutinį administracinį sprendimą. Tačiau valstybės narės, laikydamosi Bendrijos veiksmingumo ir ekvivalentiškumo principų, gali nustatyti protingus terminus administraciniam skundai paduoti.

Dėl išlaidų

⁶¹ Kadangi šis procesas pagrindinės bylos šalims yra vienas iš etapų prašymą priimti prejudicinį sprendimą pateikusio teismo nagrinėjamoje byloje, bylinėjimosi išlaidų klausimą turi spręsti šis teismas. Išlaidos, susijusios su pastabų pateikimu Teisingumo Teismui, išskyrus tas, kurias patyrė minėtos šalys, nėra atlygintinos.

Remdamasis šiais motyvais, Teisingumo Teismas (didžioji kolegija) nusprendžia:

- 1. Administracijos įstaigoje vykstant procesui dėl administracinio sprendimo, tapusio galutiniu pagal galutinės instancijos teismo sprendimą, kuris, atsižvelgiant į vėlesnę jo atžvilgiu Teisingumo Teismo praktiką, yra pagrįstas klaidingu Bendrijos teisės aiškinimu, persvarstymo, Bendrijos teisė nereikalauja jog pareiškėjas pagrindinėje byloje ja remtųsi pagal nacionalinę teisę dėl šio administracinio sprendimo paduotame administraciniame skunde.**
- 2. Bendrijos teisė nenumato jokių apribojimų laiko atžvilgiu pateikti prašymą persvarstyti galutinį administracinį sprendimą. Tačiau valstybės narės, laikydamosi Bendrijos veiksmingumo ir ekvivalentiškumo principų, gali nustatyti protingus terminus administraciniam skundai paduoti.**

Parašai.